

SOTSIAALNE INNOVATSIOON EESTIS

VISION 2030

The European
Social Innovation
Alliance

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

 KÜSK Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

SISEMINISTEERIUM

TALLINNA ÜLIKOOL

VÕRUMAA
ARENDESKESKUS

SOTSIAALSETE
ETTEVÖTETE
VÕRGUSTIK

Social
Innovation
Initiative

Rahastatud Euroopa Liidu poolt. Väljendatud seisukohad ja arvamused on siiski üksnes autori(te) omad ega pruugi kajastada Euroopa Liidu või Euroopa Sotsiaalfondi Rakendusametuse seisukohti. Euroopa Liit ega toetuse andja ei vastuta nende eest.

Sisukord

Sisukord	3
Eessõna	4
Terminid	5
1. Sotsiaalse innovatsiooni olemus ja mõju ühiskonnale	6
2. Sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemi mudel	8
3. Sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemist Eestis	10
4. SOTSIAALSE INNOVATSIOONI VISIOON AASTANI 2030	13
4.1. Inimene ja kogukond	13
4.2. Avalik sektor	14
4.3. Majandus	15
4.4. Keskkond	16
5. Poliitikasoovitused	17
Allikad	19

Eessõna

Sotsiaalne innovatsioon on selgelt määratlemata kontseptsioon, mis sisaldab mitmesuguseid lähenemisi, nagu näiteks sotsiaalne ettevõtlus, elanike ja kogukondade juhitud algatused, koostööine valitsemine ja tehnoloogiapõhised lahendused ühiskondlikele probleemidele. **Erinevate lähenemiste ühisosa on see, et sotsiaalne innovatsioon hõlmab uusi suhteid, ideid ja lahendusi, mis aitavad kaasa ühiskonna paremale ja kestlikule toimimisele.**

Kaasates avalik sektorit, kodanikuühiskonda, akadeemilisi ringkondi ja ettevõtteid on võimalik leida uusi lahendusi põliste ühiskonna ees seisvatele probleemidele¹, sealhulgas keskkonnavalastele väljakutsetele nagu kliimamuutus.

OECD 2020. aasta raportis „Sotsiaalse ettevõtluse ja sotsiaalsete ettevõtete areng Eestis: strateegia süvaanalüüs“ leitakse, et meil on viljakas pinnas sotsiaalse ettevõtluse tekkimiseks ja arenguks. Vilgas idufirmade kultuur ja „alt-üles“-algatuste mitmekesisus on loonud aluse ökosüsteemile sotsiaalse innovatsiooni õitsenguks. Olemas on ka mõned pühendunud võrgustikud või vahendajad koos teiste algatuste ja ametkondlike raamistikega, mida saab täiendavalt võimendada ja liigendada viisil, et stimuleerida sotsiaalset innovatsiooni (ja sotsiaalset ettevõtlust). Samas on välja toodud, et valdkonna toetamiseks vajalik sidus poliitiline raamistik seni puudub.

Eestis tuleks jõuda selleni, et huvirühmadel on jagatud arusaam sotsiaalse innovatsiooni ja sotsiaalse ettevõtluse arenguvõimalustest. Sotsiaalse innovatsiooni visiooni olemasolu aitab kaasa toetava ökosüsteemi kujunemisele ning loob poliitilised ja institutsioonilised arengutingimused.

Sotsiaalse innovatsiooni visiooni koostamise protsess toimus Euroopa Liidu Sotsiaalse Innovatsiooni konsortsiumi rahvusvahelise projekti raames, mis oli kaasrahastatud Euroopa Liidu poolt. Protsessi juhtis SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital koostöös Tallinna Ülikooli, SA Võrumaa Arenduskeskuse, Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku, Siseministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumiga. Lisaks osalesid protsessis Riigikantselei, Maaeluministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi ja Maakondlike Arenduskeskuste Võrgustiku esindajad. Erinevad huvirühmad said visiooniloomesse sisendit anda läbi mitmetes Eesti paikades korraldatud seminaride. **Sama projekti raames valmis ka Tallinna Ülikooli poolt koostatud Eesti sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemi analüüs, millele käesolev visioonidokument tugineb².**

¹ <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/et/sotsiaalne-innovatsioon-ja-riikide-koostoo>

² Kangro, K., Lepik, K. (2023). An Ecosystem for Social Innovation in Estonia: Overview report.

Terminid

Sotsiaalne innovatsioon (SI) on uued ideed ja tegevusviisid, mis pakuvad ühiskondlikele probleemidele ja väljakutsetele varasematest paremaid lahendusi ning mille tagajärjel muutub ühiskonna ja kogukonna toimimine tõhusamaks ning paraneb heaolu. Sotsiaalne innovatsioon aitab luua süsteemseid muutusi konkreetsetes kontekstis.

Sotsiaalmajandus hõlmab üksusi, millel on järgmised ühised peamised põhimõtted ja tunnusjooned: inimeste ning sotsiaalse ja/või keskkonnakasu seadmine kasumist tähtsamale kohale, suurema osa oma kasumist või tulemist reinvesteering tegevusse, mis on liikmete ja kasutajate („kollektiivsed huvid“) või kogu ühiskonna huvides („ühishuvid“) ning demokraatlik ja/või kaasav juhtimine.

Sotsiaalne ettevõtlus on ettevõtete või organisatsioonide tegevus põhieesmärgiga mõjutada positiivselt inimeste toimetulekut, heaolu või keskkonda, mida ka mõõdetakse. Selliseid ettevõtteid nimetatakse **sotsiaalseteks**- ehk **mõju-ettevõteteks**.

Sotsiaalselt vastutustundlik ettevõtlus (*Corporate Social Responsibility* ehk *CSR*) on ettevõtete suutlikkus ennetada ja leevendada oma ettevõtlustegevuse võimalikku negatiivset mõju (sh. globaalsetes tarneahelates).

Sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteem hõlmab ühiskondlike uuenduste loomises osalevaid ja seda mõjutavad osalisi, nendevahelisi suhteid ja vastastikmõjusid, ideid ja teadmisi, tegevusi, tegutsemisviise, norme, regulatsioone, poliitika, institutsionaalset korraldust, kultuuri ja teisi tegureid.

Ühiskondlik mõju on eesmärgistatud positiivne muutus ühiskonnas (sh keskkonnas), mille poole tegevus või organisatsioon püüdleb.

Mõjuinvesteering on rahaline investeering ühiskondliku mõju saavutamiseks.

Mõjufond on organisatsioon, mis investeerib ühiskondliku mõju saavutamisse. Mõjufonde on erinevaid tüüpi:

- fondid, mis investeerivad ühiskondlikku mõjusse ja eeldavad rahalist investeeringu tasuvust;
- filantroopia organisatsioonid, mis seavad eesmärgiks ja mõõdavad üksnes ühiskondliku mõju saavutamist.

Ringmajandus – tootmis- ja tarbimismudel, mille puhul olemasolevaid materjale ja tooteid jagatakse, laenatakse, korduskasutatakse, parandatakse, uuendatakse ja võetakse ringluses võimalikult kaua. Sellega pikendatakse toodete olelusringi.

Kaasamine – otsuste tegemine koos nendega, keda otsused mõjutavad ning nendega arvestades.

Koosloome – ühiselt uute väärtuste loomine, mille eelduseks on osapoolte ühine arusaam probleemist.

1 Sotsiaalse innovatsiooni olemus ja mõju ühiskonnale

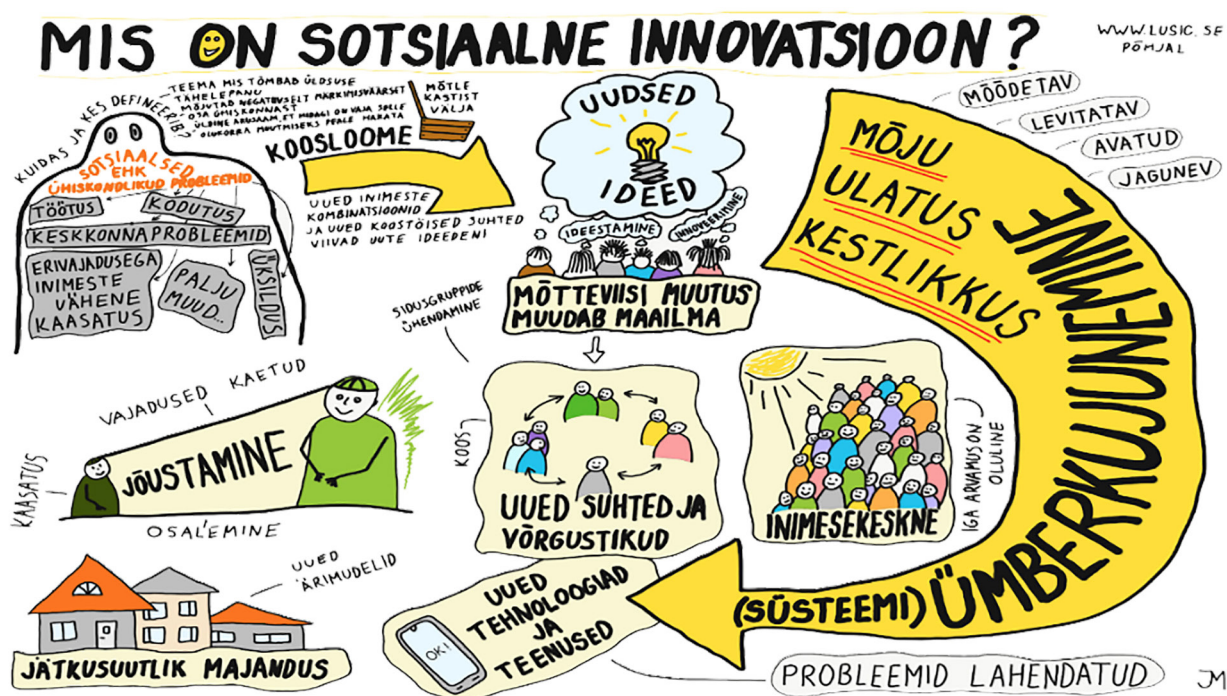
Sotsiaalsed innovatsioonid (SI) käivitavad ühiskondlikud väljakutsed ja probleemid, millele otsitakse ja luuakse leevendusi läbi koosloome. Koosloome on erinevate teemaga seotud huvipoolte partnerlus, kus kõigil on lahenduseni jõudmisel ja selle elluviimisel oma huvi ja roll. Sotsiaalse innovatsiooni edendamine aitab kaasa positiivsete muutuste loomisele ühiskonnas.

Erinevate vaatenurkade ja huvide aktiivne osalemine ja vastastikune õppimine probleemi mõtestamisel, lahenduse disainimisel, elluviimisel ja hindamisel täiendab või kujundab ümber mõtteviisi, kasvatab ja arendab usalduslikke suhteid ehk sotsiaalset kapitali.

SI keskendub inimeste ja keskkonna heaolule, säästvale arengule ning kestlikkusele. Et seda saavutada, on uuenduste loomisel oluline pöö-

rata tähelepanu mitte üksnes sellele, „mida tehakse“, vaid „kuidas tehakse“. Sotsiaalsete innovatsioonide käivitamine ja arendamine ise omab ühiskondlikku väärtust, sest aitab läbi koosloome protsessi võimestada osapooli, kes on jäänud ühel või teisel moel ühiskondlike väljakutsete hammasrataste vahele või on nendest oluliselt mõjutatud. Mitmed ühiskondlikud väljakutsed tulenevad nurjatutest probleemidest (*wicked problems*) – neid probleeme on keeruline täpselt määratleda, mistõttu pole neil ka selget lahendust; need probleemid on pidevas muutumises ja pole ühte kindlat omanikku, vaid on palju erinevaid osapooli, keda probleem mõjutab.

Seetõttu eeldab SI väga head gruppide- ja organisatsioonide vahelist usalduslikku partnerlust, mis toetub ühiselt sõnastatud missioonile.

Taoline suurenenud „nõudlikkus” suhetele mõjutab omakorda oluliselt nii formaalseid kui mitteformaalseid struktuure. Sotsiaalse innovatsiooni algatused mõjutavad uute sotsiaalsete suhete struktuuride ning institutsionaalsete tavade ja normide tekkimist.

Tehnoloogilisel innovatsioonil on sotsiaalses innovatsioonis oluline roll – see võib aidata kiirendada positiivset ühiskondlikku mõju ja tõhustada protsesse. Tehnoloogiline innovatsioon on sotsiaalses innovatsioonis vahend ühiskondliku muutuse loomiseks, mitte eesmärk omaette.

Sotsiaalse innovatsiooni mõistmine ja rakendamine aitab:

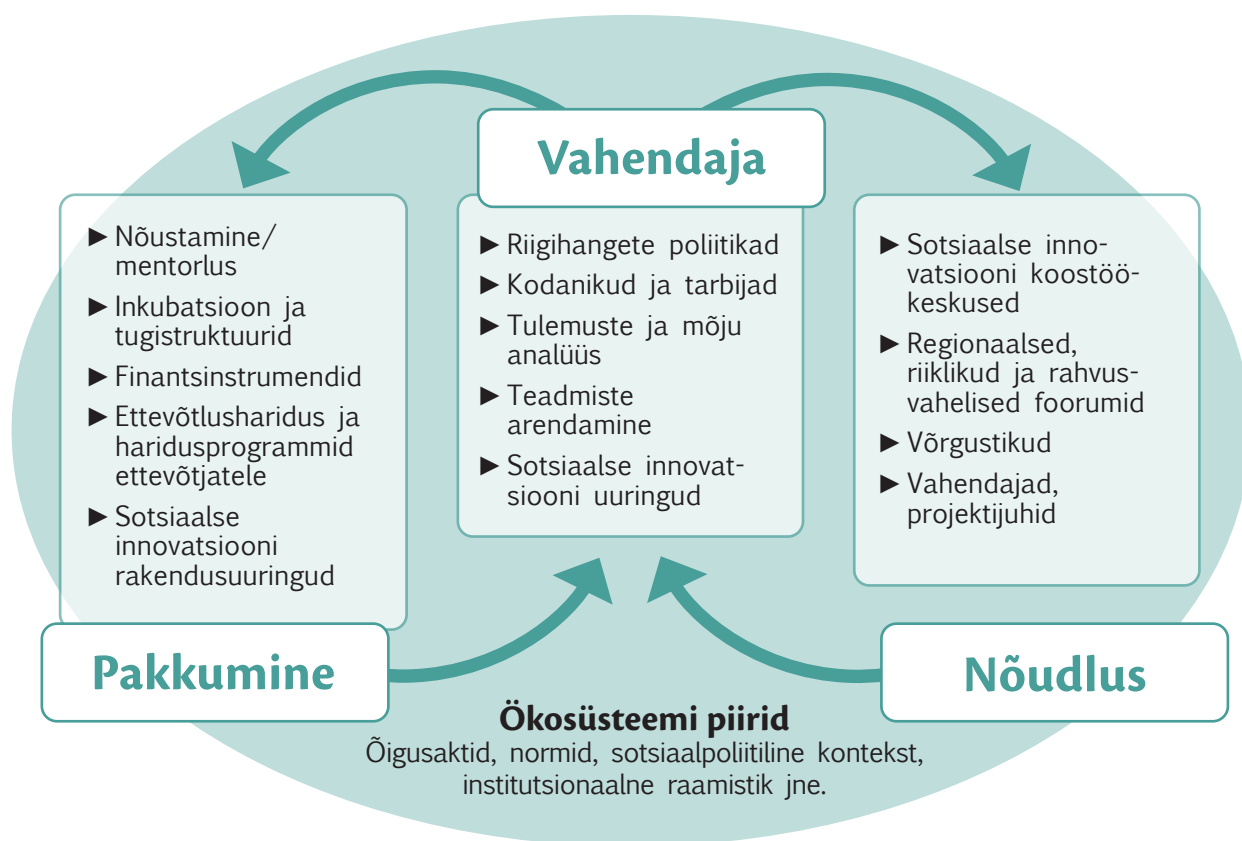
- panustada säästvasse ja jätkusuutlikusse arengusse ning kasutada ressursse paremini ja tõhusamalt;
- julgustada avaliku sektori innovatsiooni;
- edendada jätkusuutlikke ärimudeleid;
- edendada uusi suhtevõrgustikke;
- suurendada kogukondade ettevõtlikkust ja iseorganiseerumist;
- edendada sektorite vahelist teadmiste, oskuste kasvatamist ja koosloomet;
- anda rikkalikumat arusaama majanduskasvu ühiskondlikest mõjudest;
- avastada uusi arengupotentsiaale;
- tugevdada ühiskonna tegutsemisvõimekust;
- ümber mõtestada avalikku hüve ja selle loomel jne.

2 Sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemi mudel

Sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemis tegutsete areng toimub läbi seoste teiste algatuste ja ettevõtmistega. Sõltuvalt asjaoludest organisatsioonid kas konkureerivad või teevad koostööd olemasolevate ressursside pärast. Tekivad ja arenevad uued organisatsioonid ja kontseptsioonid, samal ajal, kui teised kaovad pildilt. See loob dünaamilise liikumise, mida võimestatakse mitmel

erineval viisil SI-d toetavate organisatsioonide ja koosluste poolt. SI ökosüsteemi tugevus seisneb selles, et see keskendub mitte konkurentsi-, vaid **koostöö eelistele**. Sobilike ressursside ja suhete õigel ajal kombineerimise kaudu on võimalik välja töötada rohkem ja paremaid ühiskondlikke uuendusi.

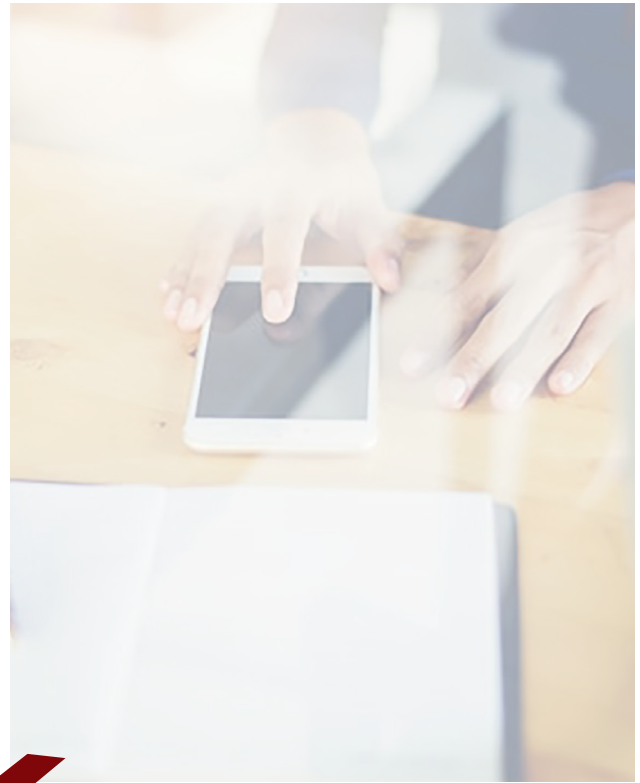
Allikas: TEPSIE, 2014

Ökosüsteemi toimemudelid täidavad erinevad elemendid erinevaid funktsioone. Ökosüsteemi **piiritlevad** ühiskondlikud, poliitilised ja institutsionaalsed raamid (kultuur, sotsiaalmajandus-

lik olukord, seadusandlus, normid, ideoloogiad ja poliitika). Osa organisatsioonide ja protsesside juhtivad ühiskondlike uuenduste **pakkumist**, pakkudes rahalisi ressursse (nt laenu, inves-

teeringud, teadusuuringute rahastamine ja toetused) ja mitterahalisi ressursse (nt innovatsioonitoetus, võrgustike loomine, juhendamine, mentorlus) ning SI jaoks vajalikke oskusi ja teadmisi (formaalne ja mitteformaalne haridus). Teised osapooled juhivad **nõudlust** sotsiaalsete uuenduste järele, tarbides SE-de ja teiste organisatsioonide teenuseid (nt riigihangete kaudu või eraturul), tegutsedes huvirühmade-na või täiendades üldisi ja spetsiifilisi teadmisi selles valdkonnas. Kolmandad aga toimivad **vahendajatena** nõudluse ja pakkumise poole vahel. Sellesse rühma kuuluvad nii üksikisikud, võrgustikud, agentuurid, foorumid jne³.

³ Björk, F., Hansson, J., Lundborg, D., & Olofsson, L. E. (2014). An Ecosystem for Social Innovation in Sweden: A strategic research and innovation agenda.

3 Sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteem Eestis

Sotsiaalne innovatsioon (SI) pälvib järjest enam poliitikakujundajate, avalik sektori, vabakonna, teadlaste ja erasektori tähelepanu Eestis ja rahvusvahelises koostöös, et leida mõjusamaid lahendusi ühiskondlikele probleemidele. SI mõte inimeste ja keskkonna heaolu parandamise kõrval on luua ka süsteemi võimekust ja paindlikkust pidevalt muutuvate oludega kohanemiseks, mis võimaldab tagada samaväärsed tulemused ja mõju ühiskonnas. Ühiskondlike uuenduste ajalooliseks näiteks on naiste valimisõigus ja Eesti lähiminevikust Teeme ära! maailmakoristuspäev, mis nüüdseks on rahvusvaheliselt levinud „Let’s Do It! World” nime all.

Eestis on SI ökosüsteem oma arengu alguses. See on olnud alt-üles tärkav ökosüsteem, mille areng on tõukunud ÜRO kestliku arengu eesmärkidest ning üldise teadlikkuse suurenemisest keskkonna- ja seejärel laiemalt ühiskondlikest probleemidest. Meil on mitmed iseseisvad ja omavahel vähe kokkupuutuvad algatused erinevates sektorites ja tasanditel, näiteks ülikoolides, kodanikuühiskonnas, ettevõtluses ja avalikus sektoris.

Sotsiaalse innovatsiooni toetamiseks on Eestis loodud mitmeid erinevaid riiklikke struktuure nagu Accelerate Estonia ja Riigikantselei juures tegutsev Avaliku Sektori Innovatsioonitiim (Innoitiim). Accelerate Estonia toetab avaliku- ja erasektori koostöös läbi viidavaid eksperimente, et ettevõtjad saaksid luua uusi turge ja avalik sektor lahendada süsteemseid väljakutseid. Innovatsioonitiim, mis loodi avaliku sektori ja innovatsiooni rakkerühma ettepanekul 2018. aastal, on seadnud ülesandeks muuta Eesti avalikke teenuseid kasutajasõbralikumaks ja inimkessemaks. Protsessi on kaasatud nii lõppkasutajad kui koostööpartnerid erinevatest sektoritest.

Sotsiaalse innovatsiooni toetamiseks maapiirkondades on käesoleval Euroopa Liidu rahastusperioodil võimalik kasutada Euroopa Sotsiaalfondi vahendeid LEADER programmi kaudu. Toetatakse innovaatiliste kogukondlike lahenduste leidmist sotsiaalhoolekandes eesmärgiga leevendada hoolduskoormust ja suurendada sotsiaalses kaasatus.

Sotsiaalsete ettevõtete huvisid koondab ja esindab Sotsiaalsete Ettevõtte Võrgustik (SEV). SEVi 2023 II. kvartali ülevaate järgi on Eestis sotsiaalseid ettevõtteid 263. Ettevõtete maksustatav käive oli 34,5 miljonit eurot ning neis töötab ligi 4200 töötajat.

Sotsiaalsed ettevõtted on valdavalt suhteliselt uued organisatsioonid - 34% sotsiaalsetest ettevõtetest on asutatud viimase viie aasta jooksul (2017–2021), 24% aga veidi üle viie aasta tagasi.

Sotsiaalsete ettevõtete peamiseks väljakutseks on nende vajadusi ja eripärasid arvestavate rahaliste toetusmehhanismide puudumine ning töötajate ja tõhusate tugiteenuste vähesus. Peamiseks takistuseks erinevatest ettevõtetelt toetavatest programmidest toetuse saamiseks on sageli sotsiaalsete ettevõtete juriidiline vorm (MTÜ või SA).

Sotsiaalmajanduse jätkuvast kasvust Eestis annab märku olemasolevate tegijate optimistlik tulevikuvaade, nt ligi pooled erinevates arenguetappides olevatest sotsiaalsetest ettevõtetest plaanivad järgmise kahe aasta jooksul kasvada ja investeringuid otsida.

Sotsiaalselt vastutustundlikke ettevõtteid koondab Eestis Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum, mis võimaldab vastutustundliku ettevõtluse

Allikas: Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik

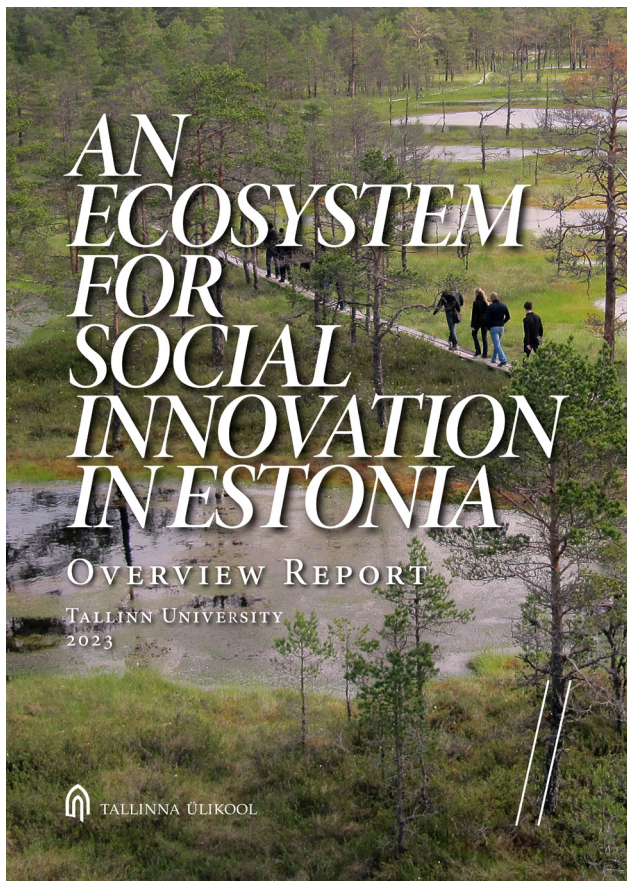
indeksi abil ettevõtetel mõõta, kui palju on nende panus ühiskonda seadusega paika pandud nõuetest suurem. 2022. aastal olid Eestis vastutustundliku ettevõtte märgise saanud 28 ettevõtet. Vastutustundlikke ettevõtteid ja sotsiaalseid ettevõtteid ühendab püüdlus avaldada ühiskonnale positiivset mõju, kuigi ühiskonna hüvanguks tegutsemine ei ole vastutustundlike ettevõtete otsene missioon, vaid pigem kaasnev positiivne tegur. Ettevõtted lähtuvad vastutustundliku ettevõtte märgist taotledes kestliku arengu eesmärkidest. See on positiivne tendents, kus järjest rohkem nn. tavaetevõtteid panustavad ringmajanduse põhimõtete järgimisele, juhtimiskultuuri ja töökeskkonna parandamisele loodusesekonda ja sotsiaalset keskkonda kahjustamata.

Seni on Eestis puudunud sotsiaalse innovatsiooni teemaline poliitiline agenda ja riiklikul tasandil ehk ülalt-alla suunas teemat raamistav visioon. Teatud soodustavaid elemente võib leida erinevatest riiklikest strateegilistest dokumentidest

(Eesti 2035, Sidusa Eesti Arengukava 2021-2030, Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035).

Sotsiaalse innovatsiooni maastikul tegutsejate koostöö on seni olnud pigem nõrk - veel pole välja kujunenud teema koordineerimise mehhanisme. Osapoolte vähesse puutumuse tõttu ei ole olnud võimalusi sotsiaalse innovatsiooni arengut tõukavaks teadmiste vahetuseks ning ühiste sihtide kujunemiseks, mis on sünkroonse ja vastastikku võimestava tegutsemise ning ressursside jagamise eelduseks. Samas on olemas esimesed märgid organiseerumisest - 2022. aasta kevadel sõlmiti valitsusväliste osapoolte algatusel laiapõhjaline lepe väljendamaks vajadust ja huvi sektorite üleseks koostööks sotsiaalse ettevõtluse ja innovatsiooni edendamisel⁴. Samal aastal hakkas Siseministeeriumi algatusel koos käima sotsiaalse innovatsiooni töörühm, kes oli sotsiaalse innovatsiooni visiooniloome protsessi eestvedajaks.

⁴ <https://sev.ee/wp-content/uploads/2022/05/Sotsiaalse-ettevõtluse-ja-innovatsiooni-koostookkulepe.pdf>

- Tallinna Ülikooli poolt koostatud Eesti sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemi analüüs

Eesti sotsiaalse innovatsiooni maastik on küll korrastamata, kuid pinnast võib pidada viljakaks. Sellele annavad rammu Eesti ühiskonnale oma progressiivne ja innovatsioonialdis mõttelaad ning digitaalmajanduse- ja ühiskonna areng, kus Eesti on vastava indeksi kohaselt Euroopa Liidu 27 riigi seas üheksandal kohal. Samuti on hästi toimivad tehnoloogilise innovatsiooni ja start-up ettevõtluse võrgustikud, taristu ning kogemused ligi üle 1400 iduettevõtte ja 10 üksusarv-ettevõttega. Lisaks soodustab sotsiaalset innovatsiooni järjest suurenev ebavõrdsus ja lõhestumine ühiskonnas koos ühiskondlike probleemide teadlikkuse suurenemisega viimastel aastatel. Eesti arengut puudutavas avalikus arutelus on majandusliku edu kõrval järjest tugevamalt tähelepanu alla jõudmas ühiskondlikud- ja keskkonnaprobleemid, mis olid varasemalt tagaplaanil.

Eesti ühiskonnas on seega olemas kaks vajalikku eeldust sotsiaalse innovatsiooni perspektiivi omaksvõtmiseks - probleemide tunnistamine läbi kasvava teadvustatud vajaduse lahenduste leidmiseks ning senised kogemused uuenduslike lähenemiste loomiseks ja levitamiseks. **Edu valemist on veel puudu kolmas eeldus - selgelt kokkulepitud soov ehk ühiskondlik tellimus sotsiaalse innovatsiooni kaasabil positiivsete ühiskondlike muutuste käivitamiseks ja puhvrite loomiseks negatiivsete arengute vastu.** Selleks, et koordineerida ja korraldada ühistegevust valitsemise, turu ja kodanikuühiskonna vahel on vajalik kõigi osapoolte huvi ja panus.

Põhjalikuma ülevaate Eesti ökosüsteemist leiab Tallinna Ülikooli poolt koostatud Eesti sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemi analüüsist⁵.

⁵ Kangro, K., Lepik, K. (2023). An Ecosystem for Social Innovation in Estonia: Overview report.

4 Sotsiaalse innovatsiooni visioon aastani 2030

Visioon kirjeldab tulevikunägemust inimese ja kogukonna, avaliku sektori, majanduse ja keskkonna vaatest. Visiooni elluviimiseks on sõnastatud üldesmärgid, mis on lahti seletatud täpsemate soovitud tulemuste kaudu.

INIMENE JA KOGUKOND

ÜLDEESMÄRK: kogukonna heaolu teemade lahendamiseks ja ühiskondlike protsesside suunamiseks on kogukonnad arendanud koosloomes välja kättesaadavad ja jätkusuutlikud kaasamise ja huvikaitse praktikad, kogukonna-teenused ning omatulu teenimise võimalused.

- Pilootkogukondades on kaardistatud liikmete oskused, mida väärtustatakse ja kasutatakse. Igal inimesel on võimalus kujundada ja arendada paremat Eestit: olla oma elu asjatundja, kogukondlike muutuste elluviija ning ühiskondlike protsesside suunaja.
- Inimesed on teadlikud võimalustest käivitada ühiskondlikke muutusi lähtuvalt oma isiklikest või kogukondlikest vajadustest. On loodud initsiatiivi toetavad võimalused (koosloome keskkonnad ja seda toetav kultuur ning muutuste arendamist toetavad ja võimendavad ressursid).
- Inimesed on alati avaldama oma arvamust erinevatel tasanditel (kogukond, KOV, riik, EL). Nad oskavad seda teha ja oskavad ka kuulata teiste arvamusi ning arvestavad nendega.
- Kohalikul tasandil üle Eesti on kujunenud kaasav ja koosloomest lähtuv tegutsemiskeskond (on olemas vajalik kultuur, ressursid, süsteemid jms). Väljakutseid lahendatakse rohujuuretasandil koostöös, luues innovaatilisi lahendusi. Koosloome on saanud sotsiaalseks normiks. Kogukonna eestvedajate jaoks on avalikul ja erasektoril stipendiumid ja muud erinevad meetmed, mis toetavad koosloomet hõlmavate algatuste teket.
- Keskkond on soodne vabatahtliku töö tegemiseks, mis loob väärtust - laiapõhjaline kaasatus ja põlvkondade vaheline sidusus. Vähemalt 25% inimestest panustab vabatahtlikuna kogukonda.
- Heategevuskultuur on levinud ning muuhulgas on annetamine iga inimese jaoks normaalsus.
- 1% inimestest töötavad mõjuettevõttes vähemalt osalise ajaga.
- Ühiskondlikeks uuendusteks vajalikke oskusi ja teadmisi on võimalik omandada erinevates koolides ja haridustasemetel. Levinud on kogukonnapraktika: noored ja täiskasvanud saavad osa õppest praktiseerida kogukonnas (õppekavadel on praktiline väljund). Huvipooltega vajaduste ühise hindamise, lahendustes kaasärääkimise ja kogukondade kaasamise tava levib ja julgustab edaspidi koosloomet.
- Ühiskondlikeks uuendusteks vajalikke oskusi toetavaid erinevaid tegevusi praktiseeritakse juba alates alusharidusastmest. Loovuse soodustamine ja arendamine on hariduses tähtsal kohal. Lapsed ja noored on kaasatud võimalusel neid puudutavate otsuste tegemisse.
- Digilõhe ühiskonnas on vähenenud. Kogukonnaliikmed pakuvad üksteisele teenust

ja toetavad oskustega (vanaemad õpetavad noori ja vastupidi).

- Õpe haridus- ja koolitusasutustes on eluline - õpetatakse ilma tuleviku ees hirmu tekitamata, probleemipõhiselt ja praktiliste seoste loomise kaudu.
- Inimesekeskse sotsiaalse innovatsiooni (näit. TÜ Pärnu Kolledžis) jt. sarnastel õppekavadel õppijate ja õpetajate mõjul tekib näidisprojekte, mis leiavad ühiskonnas soodsat kajastust. Nende erialade lõpetajad rakendavad tööturul sotsiaalset innovatsiooni. Nii levib oskusteave ja tekib võrgustikke, kus sotsiaalne innovatsioon on tuttav ja hinnatud lähemine.
- Keerulise sotsiaalse taustaga õppijad, riskirühma kuulujad, rändetaustaga õppijad jt. on õppeprotsessis kaasatud erinevatel neile sobivatel ja nendega koosloodud viisidel ning seda toetavad tugistruktuurid.
- Andragoogika, ettevõtluse ja kogukonna arenduse õppekavades on sotsiaalne innovatsioon fookuses.
- Eesti ülikoolide kogukonnatöö, haridusinnovatsiooni, sotsiaalse jms. õppekavade lõpetajad moodustavad õppiva kogukonna, mis areneb sidusaks praktikakogukonnaks. Eestis on praktikakogukonnad, mis kutsealade lõikes ja sektorite vahelises koostöös tegelevad oma töö mõtestamisega, hea praktika jäädvustamise ja arendamisega, kus on tähtsal kohal rahvusvaheline koostöö ja võrgustumine.
- Tõusnud on tehisintellekti kasutamise alane teadlikkus.
- Erivajadustega inimeste staatus oma elu asjatundjana võimaldab neil eksperdina kaasa rääkida (näit. ligipääsetavuse teemadel) ning müüa oma valdkondlikku ekspertteadmist teenusena. Erivajadustega inimeste omaalgatuslike gruppide tegevused on poliitikakujundajate poolt toetatud.

- Huvikaitse rühmad töötavad välja teenuseid ja kaasamispraktikaid koosloome, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavuse põhimõtteid arvestades.

AVALIK SEKTOR

ÜLDEESMÄRK

Üldine printsiip valitsemises on kogukonnakesksus ja koostööle orienteeritus - inimeste vajadustest lähtuv, kus inimene on aktiivne avateenuste kooslooja.

- Kogu teenuste elukaar on kaetud kohanemismehhanismidega (usaldus, dialoog, tagasiside, hindamine).
- Avalik sektor tegutseb igal tasandil avatud, arutleva, koosloomelise valitsemise põhimõtete järgi. Partnerlus ja dialoog osapoolte vahel ning eksperimenteerimine on tava. Valitsemine toimub võrgustikupõhiselt, kus avalik sektor on koordineerija rollis. Kohalikul tasandil on piirkondlikud võrgustikud kaasatud arengu planeerimisse, kasutades selleks sobivaid koostööplatvorme (sh virtuaalseid).
- Selge keel asjaajamises, dokumentides, kaasamises ja avalikes aruteludes võimaldab ära tunda, et kodanikud on oodatud kaasa rääkima ning koosloomes jätkusuutlikult ja omamikutundega osalema.
- Riigi andmebaasid on ühilduvad ja personaalse riigi idee on rakendunud.
- Avaliku sektori organisatsioonikultuur ja -disain on sotsiaalset innovatsiooni soodustav, olemas on oskused innovatsioonide tekkimise toetamiseks ja ka ise innovatsioonide loomiseks. Avaliku sektori organisatsioonid rakendavad täies mahus OECD avaliku sektori deklaratsiooni põhimõtteid.
- Otsuste langetamisel arvestatakse mõju ühiskonnale ja keskkonnale. Välja on töötatud meetodid ja oskused keskkonna- ja ühiskondliku mõju hindamiseks ning kasutamiseks planeerimises.

- Osatakse kaasata kodanikuühiskonda kui väärtuslikku ressursside reservuaari ning kombineerides seda era- ja avaliku sektoriga, luuakse kontseptuaalselt uusi lähenemisi avateenuste loomiseks ja osutamiseks
- Valitsemises kasutatakse hübriidseid toime-mudeleid. Organisatsioonidel, rühmadel ja isikutel erinevatest sektoritest (ava-, era-, ja kolmas sektor) on võimalik läbi võrgustike ja/või ühenduste võtta kaasvastutust, et ühiskondlikku mõju suurendada.
- Keskvõimu tasandil toimub arenguplaneerimine valdkondlikult mitmete ministeeriumite koostöös.
- Mõjuhanked (laiema positiivse mõjuga ühiskonnale) ja/või mõjupõhiste teenuste ostmine on avalikus sektoris levinud tava.
- Õigusruum toetab sotsiaalset innovatsiooni – on võimalus eksimusteks ja katsetusteks. Seadusandlus ja erinevad poliitikameetmed võimaldavad kohalikul tasandil paindlikumalt arvestada kohalike vajadustega.
- Finantsinstrumentide paindlikkus, lihtsus ja intuiitselt arusaadavus loob eeldusi sotsiaalseks innovatsiooniks.
- Kohalikel omavalitsustel on pädevus ja roll teadus- ja arendustööde tellija ning uunduste eestvedajana, sh innovatiivsete riigihangete kaudu.
- Avalik sektor on visionäär ja keskkonna looja, mis soodustab ka ettevõtjaid ning kolmanda sektori organisatsioone mõtlema pikemates perspektiivides.
- Eestis on hästi tuntud sotsiaalse innovatsiooni kompetentsikeskus, arendatakse koosloomes terminoloogiat ja kajastatakse hea praktika näiteid.
- Täienduskoolituste, väljaõppe programmide ja avalikest vahenditest rahastatavate koolitusteenuste lähteülesanded hõlmavad õppijate kaasamist.

- Ennastjuhtiva ja elukestva õppe toetamine, kaasav haridus ja dialoogiline hariduskultuur loovad soodsa pinnase õppijatel olla aktiivne osapool teenusedisainis.

MAJANDUS

ÜLDEESMÄRK:

Eestis on sihiteadlik tegutsemiskeskond, mis aitab ettevõtetel ja sotsiaalse innovatsiooni algatustel läbimõeldumalt kujuneda ühiskondlikult vastutustundlikeks ettevõteteks.

- Eestis on loodud keskkond ja süsteem, mis aitab ettevõtetel läbimõeldumalt muutada ühiskondlikult vastutustundlikeks ettevõteteks. Kujunenud on majandussüsteem ja -kultuur, kus otsuste, tegevuste puhul on oluline esmalt mõelda, millist mõju luuakse keskkonnale ja ühiskonnale ja kuidas see aitab kaasa kestliku arengu eesmärkide täitmisele.
- Paindlik ja turvaline majanduskeskkond, mis soodustab uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi.
- Ühiskondliku mõju hindamine on osa igast äriplaanist ja ärimudelitest. Ettevõtte ühiskondliku mõju analüüs on majandusaasta aruande osa, s.t. kohustuslik kõigile ettevõtetele.
- Kõik ettevõtted on sotsiaalselt vastutustundlikud ettevõtted, luues positiivset mõju keskkonnale ja ühiskonnale.
- Mõjuettevõtlus moodustab 10% SKP-st. Mõjuettevõtlus on levinud viis, kuidas kohalikul tasandil lahendatakse sotsiaalseid ja keskkondlikke probleeme luues kõrget lisandväärtust nii kogukonnale kui majandusele. Sektoris töötab 1% Eesti rahvastikust. Eestis on mitu mõjuükssarvikut.
- Piisavalt on tööjõudu, kes oskavad rakendada mõju eesmarke erinevat tüüpi organisatsioonides ja protsessides. Kättesaadavad on täiend- ja ümberõppe võimalused.

- Toimivad koostöömudelid mõjuettevõtete ja ülikoolide vahel ning teadus ja kõrgharidus lähtub ühiskonna vajadustest. Sotsiaalne ettevõtte/sotsiaalne ettevõtlus on selgelt määratletud ja paika on pandud kriteeriumid.
- Ühiskonnas on levinud hoiak, et mõjuinvesteeringud on väärt investeeringud. Investorid eelistavad investeerimist mõjuettevõtetesse, mõjuinvestorid ja ettevõtted leiavad kergesti teineteist, võrgustik toimib selleks loodud platvormil, kuhu ka kogukonna ja KOVi tasandi vajadused jõuavad. Avaandmed on hästi leitavad, registrid on ajakohased ja ka väikeste organisatsioonide tegevuse käigus tekkiv jälg annab teavet, mida saab kasutada sotsiaalseks innovatsiooniks ja ettevõtluseks.
- Sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtete arv on ühiskonna surve suurem, olemas on rahastusprogrammid sotsiaalse innovatsiooni toetamiseks, toimivad erinevad riigi-, era- ja sotsiaalse ettevõtluse mudelid.

on multifunktsionaalne ning nii loodus kui inimese loodu eksisteerib käsikäes mitte üksteise arvelt.

- Tarbimine on vähenenud ja ringmajandus on norm: kõik kodanikud on teadlikud oma tarbimise mõjust keskkonnale ning koguvad jäätmeid liigiti igapäevaselt ning õigesti; teadlikult osatakse ja soovitakse asjadele leida uus kasutusviis, et selle eluiga pikendada. Ühiskonnas on loodud süsteemid ja võimalused eelnimetatud muutuste jaoks.
- Keskkonna arendamine ja muutmine toimub ringmajanduse põhimõtetel (nt. keskkonnaandmete kättesaadavuse parandamine, keskkonnaandmete kasutamine reaajas, ressursitõhusust arvestades, toote ja teenuse oleringi mõju hindamine, keskkonajuhtimissüsteemid)
- Eksisteerivad erinevad võimalused roheinvesteeringuteks ja mõjuinvesteeringuteks (nt. investeerimisplatvorm Grünfin, KIK-i meetmed) ja luuakse täiendavaid võimalusi juurde.

KESKKOND

ÜLDEESMÄRK:

Sotsiaalselt ja keskkondlikult vastutustundlik ühiskond, mis toimib koosloomeliselt.

- Asulates ja linnades toimub koosloomeline ja kehtlikust väärtustav planeerimine, rakendatakse kehtlikke ja positiivset ühiskondlikku ja keskkondlikku mõju loovaid lahendusi (näiteks veebirakendused, kaasamisplatvormid, kaasav eelarve, seltside töö jne.).
- Avalik ruum loob suuremat heaolu ja kujundab positiivseid trende läbi aktiivse ja kaasava kultuuriloo (inimeste käitumine, harjumused, sotsiaalsed normid, teavitustegevused jms). Linnaruumi arendatakse kogukondlikust vaatest lähtuvalt, kus taristu

5 Poliitikasoovitused

Riik loob tegutsemisvälja, aga sotsiaalne innovatsioon ilmneb ennekõike kohalikul ja kogukondlikul tasandil, kus on ka ressursi- ja võimekuse vajadus.

Ettepanekud poliitikasoovitusteks Eesti sotsiaalse innovatsiooni ökosüsteemi raportist⁶:

Eestlaste edumeelse mõtteviisi ja innovatsioonisõbralikkuse kasutamine sotsiaalsete uueduste heaks.

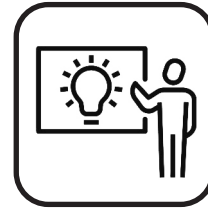
- Sotsiaalse innovatsiooni alase teadlikkuse tõstmine ja selle ümber positiivse narratiivi loomine.
- Sotsiaalse innovatsiooni ja sotsiaalse ettevõtluse eelduste edendamine.
- Ökosüsteemipõhise lähenemisviisi omaksvõtmine igal juhtimistasandil.

Mõjupõhiste poliitikate juurutamine.

- Rahastamisvõimalustele võrdse juurdepääsu tagamine sõltumatult juriidilisest vormist (SE, MTÜ või OÜ).
- Ühiskondliku väärtuse ja mõju rakendamine riigihangetes.
- Kogukondade iseorganiseerumist motiveerivad rahastumudelid.

- Maksusoodustuste kehtestamine, nt. varases faasis SE-de töötasude maksudest vabastamine.
- Mõjuhinnangu lihtsustamine ja kättesaadavamaks muutmine.

Sotsiaalse innovatsiooni parem institutsionaliseerimine.

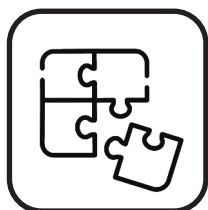
- SI agentuuri loomine, mis kiirendab süsteemset muutust.
- Tugistruktuuride ühendamine/ koordineerimine ning nende rollide selgitamine SI ökosüsteemis.
- KOVi rolli kujundamine koosloome areenina ja SI võimaldajana.
- SE-sid ja sotsiaalset ettevõtlust määratleva riikliku strateegia väljatöötamine ning nende arengu toetamine.

Mõjuinvesteeringute turu tugevdamine.

- Finantsvahendaja asutamine.
- Erinevate rahaliste toetusmeetmete kasutamise soodustamine koostöös erasektoriga.

⁶ Kangro, K., Lepik, K. (2023). An Ecosystem for Social Innovation in Estonia: Overview report.

Tingimuste loomine oskuste ja võimekuse suurendamiseks.

- Digilõhe vähendamiseks väikeste organisatsioonide suutlikkuse parandamine avaandmetesse panustamisel ja kasutamisel.
- Kogukonnale rohkem võimalusi panustada avaandmete loomisse ja taaskasutamisse.
- SI õpetamine kutseõppe tasemel (ka täiend- ja ümberõppe võimalused).
- Sotsiaalse ettevõtluse komponendi lisamine ettevõtlusõppe programmidesse.
- SE-de võimekust suurendavate programmide suurendamine ja mitmekesistamine.

Maaelu sotsiaalmajanduslikule ja ruumilisele mahajäämusele keskendumine.

- Maapiirkondadele sobivate innovatsiooni- näitajate leidmine.
- SI omab potentsiaali tuua innovatsiooni võimalusi maale. Maapiirkondade

mõtestamine soodsa pinnasena kogukondlikuks innovatsiooniks.

- SI rõhutamine maakondade ja KOVide arengustrateegiates.
- Ettevõtjate potentsiaali takistuste kõrvaldamine, nt parandada juurdepääsu oskuste täiendamisele ja avaliku sektori ressurssidele.

Esmased soovitusel kohalikele omavalitsustele:

- KOVi rolli kujundamine koosloome areenina ja sotsiaalse innovatsiooni võimaldajana, kaasates kohalikke rohujuuretasandi algatusi.
- Sotsiaalse innovatsiooni rõhutamine maakondade ja KOVide arengustrateegiates.
- Sobivate innovatsioonimõõdikute leidmine ja kasutusele võtmine kohalikul tasandil lähitaval eripäradest (nt maapiirkond).
- Ühiskondliku väärtuse ja mõju rakendamine hangetes.
- Tulemuste ja mõjude mõõtmist eeldavate rahastusprogrammide kujundamine koostöös erasektoriga.
- Kollektiivse tarkuse kasutamine võimaldades kogukonnal panustada avaandmete programmidesse.

Allikad

Björk, F., Hansson, J., Lundborg, D., & Olofsson, L. E. (2014). An Ecosystem for Social Innovation in Sweden: A strategic research and innovation agenda.

Kangro, K., Lepik, K. (2023). An Ecosystem for Social Innovation in Estonia: Overview report.

[Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik https://sev.ee/andmebaas/](https://sev.ee/andmebaas/)

[Sotsiaalne innovatsioon ja riikide koostöö | Euroopa Sotsiaalfond+](#)

[Sotsiaalse ettevõtluse ja innovatsiooni koostöökokkuleppe \(2022\). https://sev.ee/wp-content/uploads/2022/05/Sotsiaalse-ettevotluse-ja-innovatsiooni-koostookokkulepe.pdf](https://sev.ee/wp-content/uploads/2022/05/Sotsiaalse-ettevotluse-ja-innovatsiooni-koostookokkulepe.pdf)

[OECD \(2020\), “Boosting Social Entrepreneurship and Social Enterprise Development in Estonia, Indepth Policy Review”, OECD LEED Papers, 2020/02, OECD Publishing, Paris.](#)

**Sotsiaalne innovatsioon Eestis.
Visioon 2030**

